

K R O N I K A

Jubileusz Profesora Jiřego Krausa

Niewielu jest badaczy, którzy zajmują się sztuką wysławiania, a zwłaszcza dziedziną, jaką jest retoryka. Do tego grona należy profesor Jiří Kraus, dla którego retoryka stała się jedną z zasadniczych kwestii Jego naukowych zainteresowań.

Profesor J. Kraus rozpoczął swoją drogę zawodową w 1963 roku, kiedy został zatrudniony w Instytucie Języka Czeskiego Czechosłowackiej Akademii Nauk. Z nim związał całe swoje życie naukowe. Był nie tylko długoletnim pracownikiem, ale i dyrektorem Instytutu Języka Czeskiego Czeskiej Akademii Nauk (wcześniej Czechosłowackiej Akademii Nauk). Kierował tą placówką od 1994 roku aż do przejścia na emeryturę. Od roku 1990 zaś pełnił obowiązki zastępcy dyrektora Instytutu. Wcześniej wchodził w skład rady redakcyjnej czasopisma „Naše řeč” i do dziś w niej pozostaje, a od 1990 roku przez dziesięć następnych lat był także jego redaktorem naczelnym. Natomiast w latach 2000–2002 pełnił też funkcję prorektora Uniwersytetu Karola w Pradze¹.

Pierwsze lata pracy naukowej poświęcił Profesor J. Kraus matematycznym metodom stosowanym w lingwistyce, szukając sposobu wyjaśnienia prawidłowości w języku czeskim, przede wszystkim w ortografii i gramatyce (por. np. prace: *Kódování a komprese psané češtiny*, „Kybernetika” 1965, s. 74–84; czy *Matematická lingvistika a obecná teorie těsnopisných systémů*, „Zprávy Státního ústavu těsnopisného” 1969–1970, č. 1, s. 2–10; *Pětijazyčný slovník kvantitativní lingvistiky*, Praha 1970). Po latach swoje doświadczenie nabyte podczas badania języka czeskiego metodami matematycznymi wykorzystał Profesor w podręcznikach przygotowanych dla niefilologów (np. *Úvod do stylistiky pro informační pracovníky*, Praha 1982; *O jazyce a stylu pro informační pracovníky*, Praha 1987), stale je aktualizując na podstawie nowych badań (por. *K současným vývojovým proměnám vědeckého a odborného vyjadřování*, NŘ, 77, 1994, 14–19).

Pierwsze efekty zachęciły Jubilata do kontynuowania badań z wykorzystaniem metod statystycznych, rozszerzył On jednak pole badawcze o zjawiska pozagramaty-

¹ Szczegółowe informacje na temat drogi życiowej i naukowej prof. PhDr. Jiřego Krausa, DrSc. prezentuje Světlá Čmejrková w artykule *Jubileum prof. PhDr. Jiřeho Krausa, DrSc.* („Naše řeč” 2005, nr 3, s. 162–166. Z tego względu skupimy się tutaj jedynie na przypomnieniu niektórych faktów z życia Jubilata, odnosząc czytelnika do wspomnianego artykułu praskiej lingwistki. Wiele informacji o Profesorze zawiera również artykuł Zdeňka Hlavsy zatytułowany *Jiří Kraus šedesátiletý* („Slovo a slovesnost” LVI, 1995, 238–240).

czne, przede wszystkim o czeskie style funkcjonalne (np. *K statistickému rozboru publicistického stylu*, „Slovo a slovesnost” 1969, s. 371–379). Prowadzone dotąd badania Profesor J. Kraus połączył z kolejnymi kręgami swoich zainteresowań naukowych, a mianowicie z retoryką i kulturą języka czeskiego. Na aktualność retoryki jako zagadnienia stylistycznego niejednokrotnie zwracał On uwagę ówczesnym językoznawcom (por. na przykład artykuły: *Rétorika – disciplína moderní*, „Slovo a slovesnost” 1974, s. 136–142; *Zdroje sémiotiky v antických teoriích řečnictví. K obsahovému rozboru textu*, „Slovo a slovesnost” 1978, s. 321–324; *Proměny řečnického stylu v češtině*, „Slovo a slovesnost” 1992, s. 1–9 czy *K vztahu rétoriky a neorétoriky k ruskému formalismu a k funkčnímu strukturalismu pražské školy*, „Česká literatura” 1992, s. 233–239), coraz bardziej utwierdzając się w słuszności obranej drogi. Uczony nie ograniczył się jednak tylko do badań tej problematyki na gruncie czeskim. Znał bowiem są Jego prace dotyczące retoryki publikowane także zagranicą (np.: *K úloze rétoriky v nauce o stylu ve slovanských zemích*, [w:] *Synteza w stylistyce słowiańskiej*, Opole 1991, s. 65–71; *European Contexts of Czech and Slavic Rhetoric in Renaissance*, [w:] *Renaissance Rhetoric*, Berlin 1993, s. 115–117 czy *Slavic rhetoric* [w:] *Encyclopedia of Rhetoric*, ed. T. O. Sloane, Oxford 2001, s. 716–720 itd.). Efektem retorycznych dociekań badawczych Profesora J. Krausa są trzy monografie: *Rétorika v dějinách jazykové komunikace* (Praha 1981), *Rétorika v evropské kultuře* (Praha 1998) i *Rétorika a řečová kultura* (2010).

Kolejnym ważnym kręgiem zainteresowań naukowych Profesora J. Krausa jest dyskurs publiczny. Pierwsze Jego prace z tego zakresu dotyczyły głównie języka mediów (np. *K problematice institucionálního diskurzu*, „Stylistyka” IX, 2000, s. 103–116 czy *K lingvistickým a filozofickým předpokladům argumentace v textu*, [w:] *Člověk a jeho jazyk*, Bratislava 2003, s. 13–39 itd.). Badacz skupił się w nich na opisie zależności między standardowym językiem pisanym a mówionym oraz na analizie wpływu innych kodów (przede wszystkim niewerbalnych), wspomagających komunikację werbalną, na kształt komunikatu językowego. Tym samym Jubilat włączył się w dyskusję na temat stratyfikacji współczesnego języka czeskiego. Własną koncepcję języka mówionego przedstawił między innymi w pracy *K rozsahu a obsahu pojmu mluvený jazyk* ([w:] *K diferenciaci současného mluveného jazyka*, Ostrava 1995, s. 12–18). Przy tej okazji zwrócił uwagę na zmiany zachodzące w języku – niekoniecznie pozytywne – widziane oczyma badacza kultury języka czeskiego (por. artykuły *Jazykový popis a péče o jazyk v dějinách filologického myšlení*, [w:] *Jazyk a jeho užívání*, Praha 1996, s. 139–148 czy *Několik poznámek k pocitu jazykového ohrožení*, „Naše řeč” 79, 1996, s. 1–9). Zmiany zachodzące w języku mass-mediów Uczony opisał w pracy dotyczącej języka mówionego stylu publicystycznego (*Jazyk v proměnách komunikačních médií*, Praha 2008).

Aktywność zawodowa i naukowa Profesora J. Krausa nie ogranicza się tylko do Jego własnych prac badawczych. Jest bowiem również inicjatorem wielu prac zespołowych, w których sam brał także czynny udział, na przykład: *Čeština jak ji znáte i*

neznáte (Praha 1996), *Písemnosti v našem životě* (Praha 1996), *Čeština na přelomu tisíciletí* (Praha 2000), *Praktická encyklopedie žurnalistiky* (Praha 2002) czy *Nový akademický slovník cizích slov* (Praha 2005).

Profeosr J. Kraus jest niezwykle aktywnym człowiekiem i naukowcem. Z okazji Jego jubileuszu składamy Mu więc serdeczne gratulacje i życzymy dalszej aktywności, wiele zdrowia, sukcesów w życiu prywatnym i zawodowym oraz wielu dalszych prac badawczych z zakresu stylistyki i kultury języka.

Grażyna Balowska, Opole